

S:t Georgsklostret i Wadi Kelt, väster om Jeriko. (Foto: Göran Larsson ©)

Jerusalem den 16 september 2012

Kära vänner!

Ibland får jag frågan vilken som är den bästa tiden att besöka Israel. Bakom den frågan ligger i regel vilket väder under året som är behagligast för oss nordbor. De flesta tänker då säkert på våren, och jag brukar ofta svara att det är någon gång mellan mars och maj. Då är ju också landet ganska grönt och blomstrande efter regnperioden, medan sommarens hetta förbränner all växtlighet som inte har tillräckligt djupa rötter. Men ur ren vädersynpunkt skulle jag annars lika gärna kunna svara - precis just nu! Visserligen varierar temperaturerna mycket under tiden

september-november, men det är sällan mycket över 30 eller under 20, och kvällarna är ljumma eller rentav svala här i Jerusalem. Dessutom har sommarvärmen frambringat ett rikare överflöd av frukter än under någon annan tid på året - dadlar, fikon, granatäpplen, vindruvor, aprikoser, plommon, persikor, nektariner, mango, passionsfrukt, sharonfrukt, äpplen, päron och allehanda citrusfrukter. Jag önskar att jag kunde duka till fruktfest för er alla!

Granatäpplen. (Foto: Göran Larsson ©)

Då har jag ändå inte nämnt huvudanledningen till att jag finner denna tid på året så speciell - de judiska högtider som sätter sin prägel på livet i över tre veckor. I kväll inleds denna festperiod med att nymånen förkunnar inte bara en ny månad utan också ett nytt år - år 5773 enligt den judiska tideräkningen. I två dagar firas nyåret, *rosh hashana*, och den 25 september infaller sedan årets heligaste dag, *jom kippur*, försoningsdagen. Efter ytterligare fem dagar börjar *sukkot*, lövhyddohögtiden, som på högtidens åttonde dag avslutas med *simchat Tora*, "glädjen över Toran". Så först efter den 8 oktober börjar livet återgå till det normala efter denna den festrikaste delen av året i Israel.

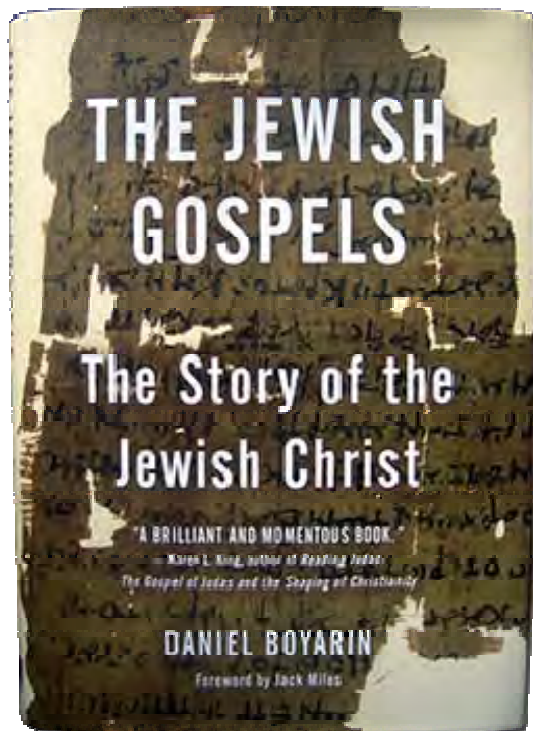
I år blandas högtidens glädje och förväntan med en djup oro inför framtiden. Hotet från Iran vilar tungt över landet och sätter helt sin prägel på nyhetsförmedlingen. Det gäller ju inte bara frågan om Iran kommer att skaffa sig kärnvapen inom en mycket nära framtid, vilket bör vara en angelägenhet för världen i stort. Men eftersom regimen i Iran utan omsvep deklarerat att staten Israel måste utplånas, upplever de flesta här att vi utgör den direkta måltavlan för dessa vapen. Vad som är bästa sättet att bemöta detta dödliga hot diskuteras livligt, men få skulle förneka att läget är mycket allvarligt, ja, kanske rentav det största existentiella hotet mot staten Israel sedan den bildades för 64 år sedan. Därför blir nyårsönskan *shana tova* i år alldeles särskilt en önskan om ett fredens år, eller åtminstone ett år utan krig. Låt oss alla förena oss i den önskan!

Men livet går trotsigt vidare, en dag i sänder, och vad det nya året nu än kommer att rymma av vardag och fest, oro och hopp, mörker och ljus, sorg och glädje, får vi arbeta vidare på den plats där vi är med de uppgifter och möjligheter vi har. Själv har jag blivit involverad i arbetet med en spännande utställning på Judiska Museet i Stockholm som ska handla om den judiske Jesus. Jag kommer att presentera den närmare i ett kommande nyhetsbrev. Här vill jag dock gärna dela med mig av en läsupplevelse under sommaren i samband med att jag förberedde en artikel för denna utställning.

Det gäller en alldeles nyutkommen bok som väl hittills endast finns på engelska: *The Jewish Gospels: The Story of the Jewish Christ* ("De judiska evangelierna: Berättelsen om den judiske Kristus"), skriven av Daniel Boyarin som är rabbin och forskare med världsrykte vid University of California, Berkeley. Han är professor i *Talmudic Culture* men han har också ägnat ett omfattande författarskap åt nytestamentliga ämnen och den tidigaste kyrkohistorien. I mitt nyhetsbrev i mars presenterade jag boken *The Jewish Annotated New Testament* ("Det judiska kommenterade Nya testamentet").

En av artiklarna i denna bok bär Daniel Boyarins signatur - "*Logos, a Jewish Word: John's Prologue as Midrash*" ("*Logos, ett judiskt ord: Johannesprologen som midrash*"; sid. 546-549) - i vilken han läser inledningen till Johannesevangeliet som en judisk kommentar till 1 Mosebok 1:1-5. I sin senaste bok gör han på liknande sätt: går igenom centrala texter och traditionellt kristna tankar i de fyra evangelierna och belyser dem utifrån judiska källor. Resultatet har alltså blivit en bok som karakteriserar evangelierna som "judiska".

För många läsare kanske detta ter sig föga originellt, eftersom vi vet att Jesus och hans första efterföljare alla var judar liksom Nya testamentets författare, möjligen med undantag av Lukas. Men frågan är vad det innebär. För många handlar det endast om det judiska ursprunget

och om att Jesus verkade i en judisk värld. Men sedan har Jesus ofta ställts i motsättning till sitt eget judiska folk och dess tro. Det verkar ibland som om hela Jesu ankomst i världen motiveras med att det måste ha varit fel på "Gamla testamentet" och judendomen. När jag bland kristna har försökt framställa judendomen sanningsenligt och positivt, har jag ofta fått den retoriska frågan "Men varför behövdes då Jesus?"

Vad Boyarin vill visa i sin bok är att Jesus och evangeliernas beskrivning av honom helt befinner sig inom den rika religiösa mångfald som kännetecknade den samtida judendomen. Detta är i och för sig inget nytt. Men Boyarin går längre än de flesta i sin syn på evangeliernas judiskhet. För hundra år sedan behärskade den s.k. liberalteologin många teologiska lärosäten. Den försökte skilja mellan Jesu ursprungliga "enkla lära" och den senare teologiska utvecklingen inom kyrkan med dess bekännelse av Jesus som Guds Son och tron på Jesu död som en försoningsdöd. Föreställningen att kristologin är sen och resultatet av framför allt grekiskt inflytande är seglivad och hävdas fortfarande av framstående forskare, såväl judar som kristna.

Problemet med denna syn är inte minst att de äldsta källor vi besitter - Pauli brev - talar mycket mera om Jesu död och dess betydelse än om hans liv, och att bekännelsen till en Jesus med gudomliga anletsdrag finns där från allra första början. Enligt Boyarin är det så därför att förväntan på en gudomlig frälsargestalt som skulle lida och dö var långt ifrån främmande för Jesu egen judiska värld. Det var därför som så många judar följde honom och trodde på honom. Vad betydde egentligen titeln "Människosonen", som ju är långt vanligare i Nya testamentet än "Messias"? Varför används den så ofta om den inte betydde något mycket viktigt i Jesu samtid? Med sådana frågor öppnar Boyarin perspektiv på många evangelietexter och låter dem belysas inte minst av apokryfer och den rika judiska litteratur som är samtida med Nya testamentet men som i regel är ganska lite känd utanför forskarnas begränsade krets.

Mycket av det som sägs i boken har sagts förut. Men det behöver sägas om och om igen, och det är särskilt intressant att det är en judisk professor som engagerat och vederhäftigt blottlägger evangeliernas judiska ursprung, i all synnerhet som Jesus och kristendomen så ofta beskrivits och betraktats som ojudiska eller rentav antijudiska.

Det är givetvis omöjligt att göra rättvisa åt en så rikhaltig bok på några rader.

Det gäller också en annan nyutkommen bok som belyser Jesu och den första församlingens judiskhet ur en särskild synvinkel: *Gudstjänstens rötter: Urkyrkans gudstjänst i ljuset av templet, synagogan och måltiden*. Bokens författare Tony Larsson är blivande präst i Svenska kyrkan och presenterar sig och sin bok så här:

Jag som skrivit denna bok har själv efter att ha bott i Jerusalem ett år lagt märke till parallell efter parallell mellan den kristna gudstjänsten och dess judiska motsvarigheter i templet, synagogan och måltiden. Som ämne för min masteruppsats vid Göteborgs universitet ville jag söka ett svar på frågan om hur de första kristnas gudstjänst såg ut. En brännande fråga var: vad hade apostlarna tagit över från den judendom de hade vuxit upp med, och vad var nytt och därmed specifikt kristet?

Sin universitetsuppsats har författaren nu byggt ut till en grundlig, informativ, rikt illustrerad och mycket läsvärd bok på 224 sidor. Den beställs lämpligen direkt från förlaget: Gloria Förlag, tel. 031-492940, www.gloriaforlag.se / info@gloriaforlag.se, eller från exempelvis www.adlibris.se.

I detta sammanhang vill jag också påminna om Jubileumsfondens egna böcker:

- Zvi Kolitz, *Jossel Rakovers samtal med Gud* (2003, 2005), 100 kronor.
- Göran Larsson, *Tid för Gud: Judiska och kristna perspektiv på de judiska högtiderna* (2006), 140 kronor.
- Göran Larsson, *Uppbrottet: Andra Moseboken i judisk och kristen tradition* (2007), 180 kronor.
- Göran Larsson, *Fönster mot Gud: Ikonernas budskap i Svenska teologiska institutets kapell i Jerusalem* (2011), 120 kronor.

Böckerna kan beställas hos Anita Taranger, Oxelgatan 26, 565 33 Mullsjö, tel. 0392-36021, anita.taranger@hotmail.com. Priset inkluderar frakt, inbetalningskort bifogas.

Så vill jag meddela att jag kommer att vara i Sverige från mitten av januari och en månad framåt nästa år. Som vanligt vill jag då försöka hinna med att besöka så många platser som möjligt. Jag kommer visserligen att prioritera fortbildning för präster och pastorer och andra medarbetare i kyrkan men vill gärna också lägga in föredrag på kvällarna. Om ni är intresserade av ett besök, hör av er så snart som möjligt, för programmet är redan ganska fullt.

Som vanligt kommer Sonia Schlossman och jag att hålla i två kunskapsresor nästa vår - till *Sicilien* den 27 april-4 maj och till *Rom* den 6-11 maj. För information: Ulla Terling, ulla.terling@comhem.se; tel. 08-58036776. Se också Sonia Schlossmans hemsida www.romajudaica.nu.

Till sist vill jag tacka er för fortsatt stöd av fondens arbete och för den vänskap jag så ofta får bevis på.

Många varma hälsningar och alla goda önskningar från Jerusalem och Er tillgivne

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer:
Adress i Israel: Hatekufa 17/4, 92628 Jerusalem;
tel. 00972-2 648 1979 eller 00972-50 685 0346 (mobil)
E-postadress: goran.larsson@judiskkristnarelationer.se
Hemsida: www.judiskkristnarelationer.se
PlusGiro 195 85 45-4
Bankgiro 5374-4249